

Den moderne storindustri og arbejderbevægelsens krise

Antikritik

Kjeld Schmidt

Med sin lange artikel i dette nummer af *Kurasje* bibringer Sigurd Jensen ikke diskussionen om sammenhængen mellem den moderne storindustris opkomst og arbejderbevægelsens krise nye aspekter, endelige nye argumenter. Det lykkes ham derimod effektivt at forplumre hele den hidtidige diskussion, forvrænge problemstillingen, tilsløre den virkelige uenighed, opstille kunstig uenighed, fejlreferere de hidtidige indlæg i diskussionen, blande argumenterne sammen til en uigennemsigtig grød, modsige sig selv fra sætning til sætning og i det hele taget kvæle diskussionen under en tung dyne af sludder og vrøvl. Hans »indlæng i diskussionen« gør det derfor påkrævet at bruge en del plads på noget så kedsommeligt som berigtigelser af misforståelser, fejlreferater o.s.v. - blot for at forhindre, at hele diskussionen går i fisk. Hvad hans indlæg derudover giver anledning til af præciseringer, videreudviklinger o.s.v. er yderst sparsomt. Det er dog mit håb, at de præciseringer, videreudviklinger o.s.v., som denne antikritik vitterlig indeholder, vil bidrage til en yderligere svækkelse af den objektivistiske teori om arbejderbevægelsens krise og således anspore flere til at beskæftige sig indgående med arbejderbevægelsens historie for gennem dette arbejde at medvirke til at forklare, hvorledes arbejderklassen er havnet i den situation, den i dag befinder sig i.

Rekapitulation: Borg's tese

Udgangspunktet for hele diskussionen er Vilhelm Borg's bog om *Industriarbejde og arbejderbevidsthed*,¹ nærmere bestemt den bærende teori i bogen: teorien om, at forklaringen på, at

»industriarbejderne i længere perioder har forholdt sig afmægtige og resigneret, opgivet håbet om ændringer af arbejdsforholdene«,

skal søges i selve den kendsgerning, at det i den moderne storindustri er

»maskinsystemet, der behersker arbejderen og dikterer dennes bevægelser og Kooperationen«.²

Sigurd Jensen lader imidlertid, som om Vilhelm Borg *ikke* har fremført denne helt uholdbare teori. Som følge heraf er han for det første nødt til at lade, som

1. Forlaget Røde Hane, København 1971.

2. Ibid., p. 141 og passim.

om denne teori ikke er udgangspunktet for diskussionen, og for det andet er han nødt til at give udseende af, at mit indlæg i diskussionen (betitlet: »Den moderne storindustri og arbejderbevægelsens krise. En kritik af Vilhelm Borg's *Industriarbejde og arbejderbevidsthed*«³ ikke eksplicit og fra første til sidste linje er en kritik af den anførte centrale tese i Vilhelm Borg's bog. Som det vil fremgå af det følgende, giver denne forvrængning anledning til en række yderligere forvrængninger.

Rekapitulation: min argumentation

Min kritik af Vilhelm Borg's teori om, at det er den moderne storindustri, der i kraft af samlebåndsarbejdets særlige natur er årsagen til arbejderbevægelsens krise, bygger på to argumenter:

For det første: Den moderne storindustri fik først sit gennembrud, *efter* at arbejderbevægelsens krise var indtrådt. Eller rettere: arbejderbevægelsens knusende nederlag efter Første Verdenskrig og den deraf følgende desorganisering, desillusion og resignation var den uomgængeligt nødvendige historiske forudsætning for storindustriens sejrsgang, eftersom samlebåndsarbejdet indebar en radikal forværring af arbejdsbetingelserne. Det er derfor skudt gennem hovedet at ville forklare arbejderbevægelsens krise ud fra den moderne storindustriens sejrsgang.⁴

For det andet: Den moderne storindustri indebærer ikke - *efter* sit gennembrud - en art »cementering« af arbejderbevægelsens historiske nederlag. Samlebåndsarbejdet indebærer, at den enkelte arbejder ikke længere bestemmer sine bevægelser og tempoet individuelt og betyder altså, at den *enkelte* arbejders faktiske afmagt øges; men dette faktum ændrer naturligvis intet ved arbejdernes mulighed for effektiv og offensiv *kollektiv* aktion for bl.a. »*ændringer af arbejdsforholdene*«. Det fremgår da også med al ønskelig tydelighed af kampene fra midt i 1930'erne til begyndelsen af 1950'erne i den moderne storindustriens højborg: den amerikanske automobilindustri, at arbejderne i den moderne storindustri ikke på nogen måde har været blot en anelse mere passive, opgivende og resignerede end arbejderklassen som helhed. På baggrund af de amerikanske automobilarbejderes offensive og militante kamp gennem tyve år for »*kontrol over produktionen*«⁵ kan intet tænkende menneske påstå, at samlebåndsarbejdet skulle modvirke endsige knuse »håbet om ændringer i arbejdsforholdene«. - Forklaringen på, at den krise, arbejderbevægelsen blev hensat i som følge af det verdenshistoriske nederlag i kølvandet på Første Verdenskrig, stadig er en realitet, skal ikke søges i de forværrede arbejdsbe-

3. *Proletar!* nr. 3, november 1972. pp. 5-11. Fås ved henvendelse til Internationale Socialistere, Dronningensgade 14, 1420 København K; postgirokonto: 194880. (Løssalgpris for enkeltnumre: kr. 6,-).

4. *Ibid.*, pp. 6-8.

5. James Boggs, citeret *ibid.*, p. 9.

tingelser under samlebåndsarbejdet, men i den lange række af nederlag, som fulgte efter det store verdenshistoriske nederlag: generalstrejken i Storbritannien i 1926, fascismens sejr i Tyskland, den spanske revolutions tragedie, den stalinistiske kontrarevolutions rædselsherredømme i socialismens navn, den »reformistiske« »arbejder« bevægelses stedse mere villige varetægelse af den kapitalistiske stats undertrykkelsesfunktioner, o.s.v., o.s.v.⁶

Sigurd Jensen's generelle kritik

Efter at have gengivet denne argumentation i nogenlunde genkendelig form i begyndelsen af afsnittet om »Arbejderklassens historiske nederlag« og efter at have afleveret nogle høflige bemærkninger om »positionens styrke« (»klassekamperspektivet«) går Sigurd Jensen over til en indledende generel kritik af »positionen«. Han skriver:

»Positionens svaghed er [...], at den underkender betydningen af selve den specifikke objektverden [sic!], der møder arbejderen i hans arbejdssituation. Hvorledes præger denne objektverden arbejderens adfærd og hans bevidsthed om denne adfærd? Har den moderne storindustri ekstreme arbejdsdeling, som bevirker, 'at flertallet af arbejderens produktive aktivitet er blevet reduceret til tom, abstrakt aktivitet, til et vedhæng til maskinerne, og at dens sammenhæng med de andre arbejderes aktivitet er fastlagt i maskineriet, altså fremmedbestemt - har hele denne specifikke objektverden ingen betydning for arbejderens [!] adfærd [!] og hans [!] bevidsthed [!] om samme [!]?'⁷

Diskussionen drejer sig bare ikke om »arbejderens adfærd og hans bevidsthed om samme«, men om årsagerne til den udbredte resignation over for arbejdsforholdene! Var den moderne storindustri sejrsgang årsag til arbejderbevægelsens krise? »Cementerer« den moderne storindustri arbejderbevægelsens krise? Problemstillingen er historisk-specifik og dermed politisk operationel og ikke metafysisk-psykologisk. Men selv om jeg gav Sigurd Jensen ret i, at »den specifikke objektverden« har endda *meget stor* »betydning for arbejderens adfærd og hans bevidsthed om samme«, ville vi ikke være nået en besvarelse af disse spørgsmål så meget som et hanefjed nærmere.

Nogle få sider længere henne i artiklen, i afsnittet »Diskussion«, tager han denne generelle kritik op igen. Denne gang har han imidlertid ændret opfattelse af, hvad diskussionen drejer sig om:

»medens Blauners teknologiske determinisme, der består i antagelsen om en retlinet sammenhæng mellem den tekniske/teknologiske udvikling i produktionsprocessen og arbejderens 'fremmedgørelse', på det bestemteste må afvises, har K. Schmidts konsekvente historiske standpunkt den fordel, at det ser arbejderens dikotome bevidsthed [sic!] som et resultat af arbejderklassens såvel nationale som internationale klassekampserfaringer. Da han imidlertid lige så konsekvent abstraherer fra den betydning, som selve den materielle produktionsammenhængs specifikke objektverden har for arbejderens adfærd og bevidsthed om samme, havner han uvægerligt i det teknologiske determinismes velkendte modpol: *voluntarismen*.«

6. Ibid., pp. 8-9, 5.

7. SJ citerer Borg: op.cit., p. 49.

Diskussionen drejer sig heller ikke om den »dikotome bevidsthed«. Som det også er Sigurd Jensen bekendt, anvender jeg overhovedet ikke begrebet »dikotom bevidsthed« i min artikel. Og det er ingen tilfældighed: Begrebet om den »dikotome bevidsthed« roder to vidt forskellige fænomener sammen i ét begreb; det referer dels til, at samfundet opfattes som værende delt i to lejre (»de øverste« og »de underste«, »dem« og »os«), og dels til, at der resigneres over for denne »dikotomi«. Det siger sig selv, at det først og fremmest er arbejdernes daglige erfaringer fra den kapitalistiske produktion, der danner grundlaget for, at samfundet opfattes som værende »dikotomt«. Selv om erfaringerne fra klassekampens sejre og nederlag naturligvis bidrager til, at samfundet opfattes som værende »dikotomt«, så vil det ikke kunne forsvares at hævde, at disse »klassekamps erfaringer« er det primære - endsige *eksklusive* - grundlag for, at samfundet opfattes som værende »dikotomt«. For så vidt så godt. Men i begrebet om den »dikotome bevidsthed« ligger som sagt almindeligvis også *resignationen over for »dikotomien«*. Med mindre man kan påvise, at resignationen er en énetydig følge af præcist de samme faktorer, som danner grundlaget for, at samfundet opfattes som værende »dikotomt«, er begrebet derfor videnskabeligt ubrugeligt. Jeg har følgelig omhyggeligt undladt at betjene mig af begrebet om den »dikotome bevidsthed«. Ikke desto mindre påstår Sigurd Jensen frejdigt, at jeg »ser arbejder-ens dikotome bevidsthed som et resultat af arbejderklassens [...] klassekamps erfaringer«. Åbent kraniebrud!

Efter denne indledningsvise generelle kritik af min »position« går Sigurd Jensen over til punkt for punkt at tilbagevise mine to argumenter. Lad os følge hans diskussion punkt for punkt.

Diskussion af det første argument

»Hvad angår det første argument«, skriver han, »vil alene en grundig historisk undersøgelse og rekonstruktion af situationen før, under og efter 1. Verdenskrig kunne afgøre, hvorvidt den resignation og afmagtsfølelse, som bl.a. Popitz kunne konstatere i 50'erne, nu virkelig kun har sit grundlag i det verdenshistoriske nederlag. K. Schmidt leverer ikke selv en sådan analyse, og indtil videre må vi altså vente med at afgøre dette spørgsmål.«

Det spørgsmål, der skulle besvares, var: er den moderne storindustri genembrud årsag til, at arbejderklassens store flertal resignerer? Dette spørgsmål lader sig besvare uden »en grundig historisk undersøgelse«, for arbejderbevægelsens verdenshistoriske nederlag og den påfølgende udbredte resignation indtræffer kronologisk *før* og er en uomgængelig *forudsætning* for den moderne storindustri genembrud. Sigurd Jensen undlader klogeligt at gendrive denne tese.

Men ret skal være ret, og Sigurd Jensen har ret, når han påpeger, at min artikel ikke indeholder en »grundig historisk undersøgelse« af nederlaget efter

Første Verdenskrig og af hele den følgende udvikling. Der er imidlertid tale om en helt bevidst udeladelse fra min side, idet en sådan undersøgelse for det første er ganske unødvendig for at kunne tilbagevise Vilhelm Borg's teori (og på trods af alle Sigurd Jensen's tilsløringer er det jo formålet med min artikel i *Proletar!*), og idet en sådan undersøgelse for det andet ikke er noget man sådan bare fremlægger i et indlæg i en diskussion.

En analogi vil gøre det hele tydeligere: lad os forestille os, at en forvirret person fremfører den teori, at Versaillestraktaten er en af hovedårsagerne til Første Verdenskrig; hertil indvender jeg så, at Første Verdenskrig ligger kronologisk før og er en uomgængelig forudsætning for Versaillestraktaten, - hvorpå Sigurd Jensen - i overensstemmelse med den logik, han her lægger for dagen - fremfører det knusende argument, at alene en grundig historisk undersøgelse af situationen før, under og efter Første Verdenskrig ville kunne afgøre, om Første Verdenskrig danner grundlaget for Potsdam-aftalen!

Spørgsmålet om, hvorvidt den udbredte resignation og afmagtsfølelse i arbejderklassen i 1950'erne (og for den sags skyld også senere) havde »sitgrundlag« i det verdenshistoriske nederlag, hører slet ikke hjemme i denne sammenhæng. For selv om det skulle kunne lade sig gøre at påvise, at resignationen o.s.v. i arbejderklassen i 1950'erne *ikke* havde sit grundlag i dette nederlag, men havde andre årsager, så rokker det ikke en tøddel ved det første argument, som jo udelukkende siger, at arbejderbevægelsens nederlag o.s.v. går forud for og er en forudsætning for den moderne storindustri gennembrud.

Hele spørgsmålet om årsagerne til den resignation og afmagtsfølelse, som gud og hvermand og Popitz kunne konstatere i 50'erne hører snarere hjemme i forbindelse med det andet argument, idet man - efter at have konstateret, at den moderne storindustri end ikke kan sige at have cementeret resignationen - må stille spørgsmålet: hvad er så årsagen til den af alle med øjne i hovedet (»bl.a. Popitz«) konstaterede resignation og afmagtsfølelse. I sit referat af mit standpunkt i afsnittet om »Arbejderklassens historiske nederlag« sammenfatter Sigurd Jensen selv korrekt mit svar på dette spørgsmål således:

»Afmagtsfølelsen og resignationen er snarere blevet cementeret af en række nye historiske nederlag«.

I min artikel i *Proletar!* ligger der ikke så meget som en antydning af, at nederlaget i kølvandet på Første Verdenskrig i sig selv, umiddelbart og direkte forårsagede resignation og afmagtsfølelse i store dele af arbejderklassen i 1950'erne, 1960'erne eller 1970'erne - hen over tre, fire eller fem årtier. I forbindelse med en diskussion af Popitz' undersøgelse siger jeg tværtimod udtrykkeligt, at forklaringen på den resignation, som Popitz kunne konstatere hos størstedelen af de 600 adspurgte metalarbejdere i Ruhr i 1953-54 skal søges i de adspurgte arbejderes bitre erfaringer:

»de revolutionære tyske arbejderes lammende nederlag i begyndelsen af 1920'erne; det Kommunistiske Partis forvandling til et korps af stalinistiske karrieremagere; den socialdemokratiske bevægelses totale fallit over for det tyske samfunds dybe krise; den hensynsløse fascistiske kontrarevolution, der fra den ene dag til den anden knuste alle den tyske arbejderklassens organisationer og sendte henved en halv million af de mest klassebevidste arbejdere i kz-lejr, tugthus o.s.v.; den Anden Verdenskrig og den efterfølgende besættelse; det vanry, som de stalinistiske stater havde bragt socialismen i; den Kolde Krig og den begyndende 'uomirakuløse' højkonjunktur«. ⁸

En »grundig historisk undersøgelse og rekonstruktion af situationen før, under og efter 1. Verdenskrig« er altså ikke ubetinget nødvendig for at kunne besvare spørgsmålet om årsagerne til arbejderklassens resignation i 1950'erne.

Hermed har vi færdigbehandlet de første to sætninger i Sigurd Jensen's kritik af mit første argument. Konfusionen bliver ikke mindre i de følgende sætninger, så hvis læseren føler trang til at fouragere, gå en tur, tisse eller hvile sig, vil det være klogt at gøre det på dette sted, inden vi går videre med den næste sætning:

»Dog kan man allerede nu stille det krav, at analysen [»af situationen før under og efter 1. Verdenskrig«] måtte inddrage *den materielle totalsammenhæng*, d.v.s. ikke alene [som partiernes og organisationernes udvikling mod reformismen K. Schmidt]? men også hele den materielle produktions erfaringsbetingelser: det kunne jo være, at det forhold, 'at det store flertal blandt arbejderne i Vesteuropa [...] nærrede urokkelige og skæbnesvangre illusioner om en statskapitalistisk udviklings velsignelser'⁹ hvilket<?> gav udfaldet, hang sammen med deres erfaringer i den materielle produktion!«

»Det kunne jo være!« »Det kunne jo være«, at forklaringen skulle hentes i stjernernes stilling! Når man fremsætter sådanne vage og absolut uspecificerede formodninger om en sammenhæng uden så meget som at forsøge at sandsynliggøre den formodede sammenhæng gennem at pege på, hvordan sammenhængen konkret tænkes at være formidlet, begår man et radikalt brud med grundprincipperne for videnskabelig argumentation. Men lad os - efter at have noteret os dette brud - gå ud fra, at der findes en eller anden sammenhæng mellem arbejderens »erfaringer i den materielle produktion« og deres »statskapitalistiske« illusioner. (»Det kunne jo være«, at Sigurd Jensen havde ret!). Men selv under forudsætning heraf, falder hans kritik til jorden med et brag: For de arbejdere, hvis urokkelige og skæbnesvangre illusioner om en »statskapitalistisk« udviklings velsignelser han vil forklare ud fra deres »erfaringer i den materielle produktion«, *arbejdede ikke under den moderne storindustri vilkår*; de var typisk faglærte metalarbejdere og arbejdede ved universalmaskiner (d.v.s. enkelte maskiner, der betjenes af enkelte arbejdere, og som ikke indgår i et integreret produktionsforløb; drejebænken er en typisk universalmaskine). Der er altså tale om præcist de arbejdere, om hvem Vilhelm Borg hævder, at de -

8. Op. cit., p. 5.

9. SJ citerer min artikel, *ibid.*, p. 8.

til markant forskel fra den moderne storindustriarbejdere - »opfatter sig som producenter« (og så fremdeles i samme dur).¹⁰ Så hvis deres nederlag skal forklares ud fra deres »erfaringer i den materielle produktion«, så er teorien om, at det er den moderne storindustri gennembrud, der er årsagen til arbejderbevægelsens krise, jo pulveriseret! Dette siger imidlertid i sig selv intet om selve Vilhelm Borg's teori, kun om Sigurd Jensen's vage formodninger og hele argumentationsform. Han skylder os alle en specifikation af, hvilke »erfaringer i den materielle produktion«, der er årsagen til disse arbejderes »statskapitalistiske« illusioner. Er det deres erfaringer som faglærte metalarbejdere ved universalmaskinerne, der er årsagen? Eller er det erfaringer, der er uafhængige af den specifikke produktionsmåde? Er det deres erfaringer som lønarbejdere slet og ret? Er »statskapitalistiske« illusioner altså en byrde, alle lønarbejdere af alle kategorier og til alle tider spontant eller nødvendigvis må bære på? Eller er illusionerne forårsaget af, at der er tale om materiel produktion til forskel fra immateriel produktion (så som »produktion« af kritisk teori)? Eller er det hele bare uforpligtende akademisk spekulation? Eksakt videnskab er det i hvert fald ikke!

Som om han har haft en forudelse om denne kritik, forsøger han i sin næste sætning at specificere og dokumentere denne formodede sammenhæng. Det er den totale kollaps:

»M. Vester,¹¹ der har foretaget grundige undersøgelser af den engelske industri og arbejderklassens udvikling i perioden 1782-1848, har kunnet konstatere en sådan [sic!] sammenhæng: datidens forskellige kontrasterende 'orienteringer' blev repræsenteret og udviklet af bestemte sociale grupper, således at de individuelt producerende havde en tendens til at udvikle restaurative utopier, der skulle virkeliggøres politisk, og som indebar en tilbagevenden til førindustrielle tilstande, medens kooperativt producerende grupper kunne associere sig økonomisk og udvikle industrielle utopier, der skulle virkeliggøres gennem direkte økonomiske aktioner, og som indebar en bibeholdelse af den industrielle produktionsmåde, men en ændring af produktionsforholdene«.

Hvad er det *nu* for en sammenhæng, Sigurd Jensen taler om? Mens Vilhelm Borg og jeg (om jeg så må sige) diskuterede sammenhængen mellem den moderne storindustri gennembrud og arbejderbevægelsens krise, diskuterede Sigurd Jensen i den umiddelbart forudgående sætning sammenhængen mellem »statskapitalistiske« illusioner og »erfaringer i den materielle produktion« hos de faglærte metalarbejdere i perioden omkring Første Verdenskrig. Men den sammenhæng, han fabler om i denne sætning, ligger et århundrede tidligere og er en helt anden sammenhæng mellem helt andre fænomener. Med »individuelt producerende« mener Vester nemlig udtrykkeligt *håndværkere*, mens han med

10. Cf. f. eks. Borg: op. cit., p. 141.

11. S.J. citerer skjult Michael Vester: *Die Entstehung des Proletariats als Lernprozess. Die Entstehung Antikapitalistischer Theorie und Praxis in England 1792-1848*, Europäische Verlagsanstalt, Frankfurt/M 1970, p. 28.

»kooperativt producerende« mener *lønarbejdere*.¹² Hvad Vester ifølge Sigurd Jensen »har kunnet konstatere« gennem »grundige undersøgelser«, gør Vester selv ikke noget større nummer ud af, idet der jo blot er tale om den gamle marx'ske tese, at håndværkerne som en del af det hendøende småborgerskab og til forskel fra industriproletariatet, der er storindustriens alleregøtligste produkt, bekæmper bourgeoisie for at sikre deres eksistens som middelklasse mod undergang:

»De er altså ikke revolutionære, men konservative. Ja, de er reaktionære, de søger at dreje historiens hjul tilbage«.

»Denne [»småborgerlige«] socialisme klarlagde yderst skarpsindigt modsigelseerne i de moderne produktionsforhold. Den afslørede økonomernes hykleriske forskønnende fremstilling af forholdene. Den påviste uomstødeligt maskinernes og arbejdsdelingens ødelæggende virkninger, koncentrationen af kapital og jordbesiddelse, overproduktionen, kriserne, småborgernes og-bøndernes nødvendige undergang, proletariatets elendighed, anarkiet i produktionen, de skrigende misforhold i rigdommens fordeling, nationernes indbyrdes industrielle ødelæggelseskrig, opløsningen af de gamle sæder, de gamle familieforhold, de gamle nationaliteter. Men efter sit positive indhold vil denne socialisme enten genindføre de gamle produktions- og samfærdselsmidler og med dem de gamle ejendomsforhold og det gamle samfund, eller den vil med magt spærre de moderne produktions- og samfærdselsmidler inde i de gamle ejendomsforholds rammer, som de selv har sprængt og måtte sprænge. I begge tilfælde er den både reaktionær og utopisk«. O.s.v.¹³

Hvem har benægtet denne sammenhæng mellem håndværkernes og andre småborgeres samfundsmæssige og historiske stilling under kapitalismen og deres notoriske tilbøjelighed til reaktionært-utopisk kritik af kapitalismen? Hvad har denne sammenhæng at gøre med den af Sigurd Jensen formodede (uspecificerede) sammenhæng mellem »statskapitalistiske« illusioner og »erfaringer i den materielle produktion« hos de faglærte metalarbejdere i perioden omkring Første Verdenskrig? Og hvad har den for den sags skyld at gøre med den sammenhæng, som diskussionen hidtil har drejet sig om? Mener Sigurd Jensen, at den gamle marx'ske tese om småborgerskabets reaktionære tilbøjeligheder modbeviser at den moderne storindustri gennembrud ikke kan forklare arbejderklassens resignation?

Forklaringen på det totale kaos i Sigurd Jensen's argumentation skal formentlig søges i, at hans forskellige udsagn slet ikke skal forstås som specifikke udsagn om specifikke forhold! Når han siger »statskapitalistiske« illusioner, mener han formentlig ikke »statskapitalistiske illusioner«, ikke engang »illusioner«, men »bevidsthed« overhovedet. Når han siger »restaurative utopier«, mener han tilsvarende formentlig hverken »restaurative utopier« eller blot »utopier«, men »bevidsthed« overhovedet. O.s.v. Og når han siger »moderne storindustri«, »materiel produktion«, »individuel produktion«, »kollektiv pro-

12. Cf. *ibid.*, pp. 27,28, 234-280 og *passim*. Cf. endvidere bl.a. Max Beer: *Allgemeine Geschichte des Sozialismus und der sozialen Kämpfe* (1931); Politladen, Erlangen 1971. p. 459.

13. Karl Marx og Friedrich Engels: *Det kommunistiske partis manifest* (1847/1848); *Udvalgte skrifter*, København 1952, bd. 1, pp. 26-59; her: pp. 36, 37, 50-51.

duktion« mener han heller ikke hvad han faktisk siger; han bruger formentlig blot disse udtryk i flæng som lige så mange synonymmer for »samfundsmæssig væren«. Sammenhængen i Sigurd Jensens usammenhængende snak skal altså formentlig søges i, at det han forsøger at sige, er, at *det er menneskenes samfundsmæssige væren, der bestemmer deres bevidsthed*. Og ærligt talt: manden har jo ret!

Diskussion af det andet argument:

1) Flint-strejken o.s.v.

»Heller ikke eksemplerne fra den amerikanske storindustri forklarer« ifølge Sigurd Jensen »noget som helst om flertallet af arbejdernes afmægtighed og resignation. Den kendsgerning, at der i 1919 [sic!] var 3630 strejker med over 4 millioner deltagere, at der i 1922 [sic!] var 1,6 millioner strejkende o.s.v. o.s.v. - alle disse strejker kan aldrig være hovedproblemet for en revolutionær bevægelse. Selvfølgelig er de vigtige at beskæftige sig med, for så vidt at arbejderbevægelsen kan udtrække erfaringer af sådanne på en gang spontane og organiserede aktioner, erfaringer med de subjektive og objektive betingelser for kollektiv aktion. Men her kan let ske en proportionsforvrængning! At 1, 2 eller 3 millioner udbyttede arbejdere går i strejke, er hverken i strid med Borgs analyse eller burde undre nogen som helst: ikke den kendsgerning, at den udbyttede strejker eller den sultne stjæler [sic!], behøver en særskilt forklaring, men derimod den historiske kendsgerning, at det kun [sic!] var 1, 2 eller 3 millioner og ikke flertallet af de udbyttede arbejdere, der gik i strejke! Dette? problem, som er den væsentligste årsag til, at mange begrænsede og isolerede strejker nødvendigvis [sic!] må ende med nederlag, behandles ikke, - ja, stilles egentlig ikke engang af K. Schmidt. Når han skal forklare 'Flint-strejken' (1936-) og hele den efterfølgende bevægelses nederlag, anfører han kun [sic!] desangående, at det altovervejende flertal af amerikanske arbejdere (de militante ibergnet) nærede 'fatale illusioner om Roosevelt-administrationens statskapitalistiske tendens og hensigter'. Men det virkelig centrale problem er jo, *hvorfor* de anså reformistiske løsninger på deres problemer som en mulighed, hvorfor de foretrak dem frem for revolutionære løsninger«.

Det er efterhånden blevet bøjet i neon, at Sigurd Jensen stikker til halsen i psykologiens ahistoriske og fundamentalt metafysiske tænke måde: han raver rundt i denne verden, virkelighedens, den strenge kronologis og de hårde kendsgerningers verden som en beruset spastiker i en mørklagt porcelænsbutik!

»Eksemplerne fra den amerikanske storindustri« skulle *ikke* »forklare noget som helst om flertallet af arbejdernes afmægtighed og resignation«, men skulle derimod vise, at den enkelte arbejders underordning under maskinen ikke førte til nogen som helst form for »cementering« af den af nederlaget fremkaldte resignation m.v.

Men bortset fra det, så er det ikke underligt, at Sigurd Jensen ikke kan se betydningen af »eksemplerne«, for *det er de forkerte »eksempler«, han diskuterer!* Han diskuterer ikke hele den bevægelse fra midt i 1930'erne til begyndelsen af 1950'erne, som Flint-strejken var det indledende højdepunkt i, og som jeg anfører som belæg for min tese om, at samlebandsarbejdet ikke har modvirket eller knust »håbet om ændringer i arbejdsforholdene«. Han diskuterer udelukkende *strejkebevægelsen i kølvandet på Første Verdenskrig*. Jeg var så letsindig indledningsvis og som baggrund for gennemgangen af Flint-strejken

o.s.v. at anføre de vigtigste data om denne bevægelse for at vise, at »også det amerikanske proletariat havde deltaget i det store opgør i kølvandet på Første Verdenskrig«, og for at vise, at »også den amerikanske arbejderklasse fik det internationale proletariats almindelige nederlag at føle«. ¹⁴ Det er udelukkende disse baggrundsoplysninger, som nærmest har karakter af regibemærkninger, Sigurd Jensen diskuterer! Enhver idiot burde kunne regne ud, at kendsgerningerne om en strejkebevægelse *før* den moderne storindustris gennembrud er lige så lidt »i strid med Borgs analyse« som hunnernes overgang over Volga!

Det er derimod en knusende gendrivelse af »Borgs analyse«, at millioner af amerikanske arbejdere i den moderne storindustris højborg, den amerikanske automobilindustri, absolut ikke resignerede over for ændringer af arbejdsforholdene, men tværtimod gennem tyve år kæmpede indædt og vedholdende for »kontrol over produktionen«. Selv om jeg bruger en meget stor del af min artikel på at beskrive denne bevægelse og eksplicit konkluderer, at man på baggrund af denne beskrivelse ikke kan »fastholde idéen om, at den moderne storindustri sejrsgang skulle have 'cementeret' det verdenshistoriske nederlag«, undlader Sigurd Jensen omhyggeligt at tage stilling til, om hele denne beskrivelse gendriver, hvad den således eksplicit tilsigter at gendrive. Han omtaler udelukkende Flintstrejken o.s.v. for at antyde, at denne bevægelses nederlag skal forklares ud fra samlebåndsarbejdets natur:

»Når han skal forklare 'Flintstjekens' [...] og hele den efterfølgende bevægelses nederlag, anfører han kun [sic!] desangående, at det altovervejende flertal af amerikanske arbejdere (de militante iberegnet) nærrede 'fatale illusioner om Rooseveltsadministrationens statskapitalistiske tendens og hensigter'. Men det virkelig centrale problem er jo, *hvorfor* masserne anså reformistiske løsninger på deres problemer som en mulighed, hvorfor de foretrak dem frem for revolutionære løsninger«.

Ikke nok med at Sigurd Jensen undlader at tage stilling til min argumentation! Ikke nok med at han kun berører Flint-strejken o.s.v. i forbindelse med en diskussion af min forklaring på denne bevægelses nederlag! Han kan end ikke give et hæderligt referat af denne forklaring! I min artikel i *Proletar!* nr. 3 skriver jeg nemlig udtrykkeligt:

»Skal man forklare denne militante arbejderbevægelses nederlag, må man også i dette tilfælde søge forklaringen i de specifikke historiske omstændigheder. Forklaringen må søges i de fatale illusioner om Roosevelt-administrationens statskapitalistiske tendens og hensigter, som det altovervejende flertal af amerikanske arbejdere (de militante arbejdere medregnet) lå under for. Den må søges i den tidlige integration af CIO's ledelse i Roosevelt-administrationens statskapitalistiske forehavende og den deraf følgende forvandling af CIO til det statslige undertrykkelsesapparats forlængede arm. Den må endvidere søges i, at det ikke lykkedes den militante arbejderbevægelse at opbygge et politisk lederskab organiseret i et revolutionært parti. Forklaringen må altså søges i den amerikanske arbejderklasses manglende evne til at forvare sig effektivt mod den herskende klasses modoffensiv, da denne satte ind under og især efter krigen. Forklaringen må derudover søges i, at den amerikanske arbejderbevægelses offensiv var og blev isoleret, en undtagelse i en fundamentalt kontrarevolutionær epoke (den er som bekendt samtidig med den stalinistiske kontrarevolution i

14. Op. cit., p. 9.

Sovjetunionen, den fascistiske kontrarevolution i Tyskland, Italien, Spanien o.s.v.). Og den må endelig søges i den kendsgerning, at den herskende klasse i USA efter Anden Verdenskrig fremstod som noget nær verdens herre. Stillet over for denne enorme magt; isoleret i en verden, hvor enhver selvstændig proletarisk bevægelse var knust; katastrofalt forvirret som følge af statskapitalistiske illusioner og uden et virkeligt rodfæstet politisk lederskab, - således stillet måtte den militante bevægelse i den amerikanske storindustri lide nederlag«. ¹⁵

Man skal virkelig have en mangeårig universitetsuddannelse bag sig for at kunne få denne forklaring på nederlaget reduceret til »kun« at anføre arbejdernes »statskapitalistiske illusioner«. En formidabel intellektuel kraftpræstation!

Det er meget godt, vil mange måske sige, men hvad er svaret på det spørgsmål, som Sigurd Jensen rejser:

»*hvorfor* [anså masserne] reformistiske løsninger på deres problemer som en mulighed, hvorfor [foretrak de] dem frem for revolutionære løsninger«?

Dette spørgsmål kan kun blive et alvorligt problem for folk, som kan finde intellektuel tilfredsstillelse i at fremføre sådanne tomme og barnagtige fraser som, at det ikke burde undre nogen som helst, at 1, 2 eller 3 millioner udbyttede arbejdere går i strejke. Sagen er, at *hvis* »reformistiske« løsninger forekommer mulige og realistiske, så foretrækkes de naturligvis frem for revolutionens hav af blod og slam. Med Lenin's ord, som Sigurd Jensen endda selv citerer: Masserne anser »reformistiske løsninger som en mulighed, så længe de ikke *ved egen erfaring* har indset, at den reformistiske vej er forbundet med endnu større risici end den revolutionære. For at hele klassen, for at de arbejdende og af kapitalen undertrykte brede masser kan nå frem til et revolutionært standpunkt, *er massernes egne politiske erfaringer nødvendig*. Dette, fortsætter Lenin, *er alle store revolutioners grundlov*.

»For resolut at gå over til kommunismen måtte ikke blot Ruslands masser, som står på et lavt kulturniveau og ofte hverken kan læse eller skrive, men også Tysklands masser, som står, på et højt kulturniveau og alle kan læse og skrive, *korporligt erfare* hele magtesløsheden, hele karakterløsheden, hele hjælpeløsheden, hele kryberiet over for bourgeoisie, hele gemenheden hos regeringen af II. Internationales riddere [...] som eneste alternativ til proletariatets diktatur«. ¹⁶

»Revolutionens grundlov, som er blevet bekræftet af alle revolutioner og især alle tre russiske revolutioner i det 20. århundrede, består i følgende: for revolutionen er det ikke tilstrækkeligt, at de udbyttede og undertrykte masser indser umuligheden af at leve videre på den gamle vis og kræver en forandring: for revolutionen er det nødvendigt, at udbytterne ikke kan leve og styre på den gamle vis. Først når de 'lavere lag' *ikke vil* og de 'øvre lag' *ikke kan* fortsætte på den gamle vis, først da kan revolutionen sejre. Denne sandhed kan også udtrykkes med andre ord: revolutionen er ikke mulig uden en almen national krise«. ¹⁷

15. Ibid.

16. V. I. Lenin: »*Venstre-kommunismen, en børnesygdom* (1920); Forlaget Tiden. København 1970, p. 82. (Kursivering er min, KS).

17. Ibid., pp. 73-74.

De amerikanske arbejdere havde ikke korporligt erfaret, hvad de russiske og (til en vis grad) de tyske masser havde erfaret på deres krop; den økonomisk-politiske krise var ikke nået dertil, at »de mest reaktionæres diktatur« var det eneste alternativ til proletariatets diktatur; den herskende klasse havde ikke udtømt sine muligheder for at fortsætte på den gamle vis; den revolutionære vej ville derimod (for den almindelige arbejder at se) med usvigelig sikkerhed føre til det samme afskyelige resultat som i Rusland; der forelå ikke nogen almen national krise, o.s.v.; på det tidspunkt, hvor arbejdernes egne praktisk-politiske erfaringer havde svækket deres illusioner om CIO o.s.v. afgørende, var den herskende klasse derimod blevet afgørende styrket, nationalt såvel som internationalt, o.s.v. Forklaringen på, at de amerikanske arbejdere ikke nåede frem til et revolutionært standpunkt, og at de derfor måtte lide nederlag, skal altså søges i de specifikke historiske omstændigheder, som jeg antydningssvis skitserede som afslutning på min gennemgang af Flint-strejken o.s.v.

Diskussion af det andet argument:

2) »erfaringerne i den materielle produktion«

»K. Schmidts andet argument [...] går ud på, at selve den store industris Kooperation, som for 'flertallet' af arbejderne har betydet, at deres 'produktive aktivitet er blevet reduceret til tom, abstrakt aktivitet, til et vedhæng til maskinerne, og at dens sammenhæng med de andre arbejders aktivitet er fastlagt i maskineriet, altså fremmedbestemt'¹⁸ - at selve denne materielle kendsgerning intet som helst har at gøre med arbejderens afmagtsfølelse og deres resignation over for de livsbetingelser, som klassesamfundet sætter for arbejderklassens medlemmer«.

Det er her lykkedes Sigurd Jensen at fastholde så nogenlunde, hvad min argumentation går ud på: samlebandsarbejdets særlige natur har ikke cementeret arbejderens afmagtsfølelse og deres resignation over for de livsbetingelser, som klassesamfundet sætter... Men det er naturligvis for meget forlangt, at han i næste sætning skal kunne huske, hvad han netop har refereret mig for:

»Ud fra et virkeligt materialistisk standpunkt er denne antagelse absurd og må i egentlig forstand virke som en kniv i ryggen på de arbejdere, der dagligt og i årevis har *erfaret* vold, undertrykkelse og fremmedgørelse i den materielle produktion, og for hvem indskrænkelsen af livsmuligheder og bevægelsesfrihed har en umiddelbar, materiel og sanseligt anskueligt evidens! Kun en venstreintellektuel, hvis livssammenhæng overvejende ligger uden for den materielle produktion i industrien, kan med et par pennestrøg fraskrive arbejderens *selverfaringer* enhver betydning for deres politiske bevidsthed og praktisk-politiske engagement«.

Hvem har benægtet, at arbejderne »dagligt og i årevis har *erfaret* vold, undertrykkelse og fremmedgørelse i den materielle produktion«? Hvem har benægtet, at »indskrænkelsen af livsmuligheder og bevægelsesfrihed har en umiddelbar, materiel og sanseligt anskueligt evidens« for arbejderne?

18. SJ citerer Borg: op. cit., p. 49.

Hvem fraskriver (det være sig med ét eller flere pennestrøg) »arbejdernes *selv-erfaringer* enhver betydning for deres politiske engagement«? Ikke jeg!. Hvad jeg derimod har benægtet pure, er, at arbejderne resignerer overfor de livsbetingelser, som klassesamfundet sætter for arbejderklassens medlemmer«, *fordi de »dagligt og i årevis har erfaret vold, undertrykkelse og fremmedgørelse i den materielle produktion«*, eller med andre ord *fordi de tilhører en undertrykt og udbyttet klasse*.

At det er denne groteske fordom, der ligger til grund for Sigurd Jensen's kritik af min artikel, fremgår ikke blot indirekte af hans netop anførte indvendinger, men også direkte og med al ønskelig tydelighed af de næste sætninger. Umiddelbart i forlængelse af det netop citerede afsnit anfører Sigurd Jensen nogle FIAT-arbejderes udtalelser om deres arbejdsforhold; derefter fortsætter han:

»I disse vurderinger af deres eget arbejde, hvad det gør ved dem, udtrykker Fiat-arbejderne deres konkrete erfaringer med ufrihed, d.v.s. med indskrænkelsen af deres faktiske, fysiske bevægelses-spillerum, deres erfaringer med maskinen som noget, der dagligt udøver tryk og tvang på arbejderens liv, som noget, der fremstår som en fremmed magt, der behersker såvel ham som de andre arbejdere og anvender dem til at producere. At langt det overvejende flertal af arbejderne nødvendigvis må gøre sådanne erfaringer bliver forståeligt, når man betænker de *erfaringsbetingelser*, som den strukturelle Kooperation konstituerer for arbejderne. De fleste arbejdere tilbringer nemlig størstedelen af deres vågne liv på en arbejdsplads, der er fast afgrænset, og som indskrænker deres bevægelsesfrihed: den enkelte arbejdsplads' arbejdsoperation, dens såvel rumlige som tidsmæssige dimension, er vidtgående bestemt af maskinsystemet. Fabrikens rumlige område som helhed underdrager sig dermed arbejderens umiddelbare, anskuelige erfaringsverden (oplevelses-). Kun visse grupper såsom mestre, formænd, tillidsmænd, sikkerhedsrepræsentanter, de såkaldte 'springere' eller 'afløserne' ved et samleband, kan - og må ofte nødvendigvis - skaffe sig et overblik over fabrikens område som helhed. Men flertallet af arbejderne er hele dagen *bundet* til en del af fabrikens totalmaskineri, der fremtræder kun fragmentarisk for dem. *Alene dette faktum repræsenterer en enorm blokering: da maskineriet ikke kan opleves og erfares som helhed, fremtræder det for flertallet af arbejderne som en fremmed magt, antager form af en mystificeret objektverden*. (En undersøgelse af *de i dag aktive politiske arbejdere* herhjemme ville givetvis vise, at de havde specialjobs, d.v.s. passe f.eks. en bestemt maskine, eller var såkaldte 'springere' ved et samleband).¹⁹

Vejen fra den ovennævnte indskrænkede erfaringsbasis til arbejderens oplevelse af kapitalmystifikationen er ikke lang, altså til det forhold, at kapitalen i arbejderens oplevelse fremstår som en fremmed magt, der behersker og kontrollerer dem, og som ikke er et produkt af deres eget arbejde, og at arbejdets samfundsmæssige produktivkraft, Kooperationens produktivitet, fremstår som kapitalens iboende kraft (produktiv-) og ikke som en kraft, der udspringer af deres egen kollektive kraft«.

Erindrer man sig, at Sigurd Jensen med hele denne pretentiøse smøre vil gen-drive, at samlebandsarbejdets natur »intet som helst har at gøre med arbejderens afmagtsfølelse« o.s.v., bliver det *sanseligt anskueligt*, at Sigurd Jensen - de høflige bemærkninger om den historiske synsvinkel og de nedsættende bemærkninger om den teknologiske determinisme til trods - er mindst lige så ekstremt objektivistisk som Vilhelm Borg. Det er - også ifølge Sigurd Jensen -

19. Nogle af kursiveringerne er mine, KS.

den moderne storindustri, der i kraft af samlebandsarbejdets særlige natur er årsagen (eller hovedårsagen) til, at arbejderklassens store flertal resigneret affinder sig med den bestående kapitalistiske samfundsorden.

Ligesom Vilhelm Borg og til forskel fra Robert Blauner ved Sigurd Jensen naturligvis, at det ikke er det »store maskineri« som sådant, der *binder* arbejderen til sin arbejdsplads o.s.v.; arbejderen bindes »af« maskineriet, fordi der er tale om *kapitalistisk anvendt maskineri*. Nu gemmer han ganske vist denne erkendelse godt og grundigt, ja, han giver faktisk udtryk for den stik modsatte erkendelse i sit ordvalg, f.eks. når han siger:

»Vejen [!] fra [!] den ovennævnte indskrænkede erfaringsbasis til [!] arbejderens oplevelse af kapitalmystifikationen [!] er ikke lang [sic!].«

For hvis det ikke er selve den kapitalistiske undertrykkelse, arbejderne f. eks. erfarer i og med »indskrænkelsen af deres faktiske, fysiske bevægelsesspillerum«, - hvad fanden er det så? Maskinmystifikationen? Men lad os gå ud fra, at der blot er tale om en lapsus af de mere grove, og at Sigurd Jensen vedstår kritikken af den »teknologiske determinisme«. Dette ændrer imidlertid ikke en tøddel ved den kendsgerning, at hans standpunkt er ekstremt objektivistisk:

Årsagerne til, at arbejderklassens overvældende flertal resigneret affinder sig med den bestående kapitalistiske samfundsorden, søges (udelukkende eller primært) i »deres erfaringer i den materielle produktion«; samlebandsarbejderne resignerer - ifølge Sigurd Jensen - fordi de ikke kan se den anden ende af båndet o.s.v.; fordi de ikke kan overskue produktionsprocessens struktur; fordi deres arbejde er forudbestemt; fordi de må indrette sig efter maskineriets bevægelser og rytme; fordi de dagligt og i årevis har erfaret vold, undertrykkelse og fremmedgørelse i den materielle produktion, o.s.v. - kort sagt: *fordi de er underkastet typisk kapitalistiske arbejdsforhold*.

Sigurd Jensen forudsætter altså som givet, at vold, undertrykkelse og fremmedgørelse avler resignation og afmagtsfølelse. Men dermed forudsætter han jo netop, hvad han skulle vise!

Politiske konsekvenser

For nogle år siden var det bogstaveligt talt *god latin* at sige, at arbejderne var »fremmedgjorte« og *derfor* var ude af stand til at handle revolutionært. I og med Sigurd Jensen's artikel i dette nummer af *Kurasje* bliver det tydeligt, at hele den objektivitets teori om, at forklaringen på resignationen skal søges i samlebandsarbejdets natur, blot er en lidt bedaget akademisk variant af præcist den samme ideologiske forestilling.

Når Sigurd Jensen stiltiende forudsætter, at den undertrykte klasse resignerer over for undertrykkelsen, fordi den er undertrykt, så betyder det, at arbejderklassens frigørelse ikke kan være arbejderklassens eget værk; der er således ikke blot tale om en lapsus, en formel fejl, dårlig tænkning, eller hvad man nu

vil; der er tale om en fordomsbestemt lapsus, en fordomsbestemt formel fejl, fordomsbestemt dårlig tænkning, eller hvad man nu vil. Fra første til sidste linje oser hans artikel langt væk af det selvglade intellektuelle småborgerskabs paternalistiske og elitære fordomme om arbejderklassen:

»Intelligensens [!] arbejdsmåde er i dag det eneste [!] middel, vi kender, som kan ophæve den illusionære [!] sammenhæng mellem arbejderens objektive situation og hans bevidsthed om samme: netop intelligensens abstraktionsformåen er et instrument, der muliggør indsigt i de fremmedgjøre sociale forhold«.

Den »kritiske teori« (ånden fra Frankfurt!) er imidlertid blevet »henvist til universiteterne o.l.«. Alle de vanskeligheder, »der i dag eksisterer i forsøget på at formidle teori og praksis«, hænger »i sidste ende«.

»sammen med, at intelligensens politisering indtil videre ikke er særlig fremskreden, at den endnu ikke har formået at identificere sine egne [sic!] *samfundsmæssige interesser* [sic!] og opbygge egne [sic!] organisationer«.

»Intelligensens arbejdsmåde« vil kun kunne være »en hjælp for arbejderen«, »hvis den transformeredes kollektivt og etablerede sig påny i arbejderens erfaringsammenhæng«.

Denne »kollektive transformation« (verdens ottende vidunder!) skal tilvejebringes gennem »fabriksnær arbejderoplysning«, der skal

»lære deltagerne en tænkemåde, der gør det muligt for dem at forstå sammenhængen mellem deres individuelle skæbner og den samfundsmæssige udvikling«.

Problemet er blot, at den »fabriksnære arbejderoplysning« forudsætter en »offensiv fagforeningsstrategi«, men at fagforeningerne jo har accepteret »klassesamarbejdet«.

»Denne modsigelse kan kun [!] løses [!] ved st støtte sig til 'progressive' tendenser inden for fagforeningen [!], da den dag i dag de fleste arbejdere har bundet deres loyalitet [!] til fagforeningerne«.

Strategien er klar nok: »intelligensen« skal organisere sig selvstændigt til forsvaret for sine egne samfundsmæssige interesser og skal således organiseret samarbejde med »progressive« fagpampere om en »fabriksnær arbejderoplysning«, o.s.v.²⁰

20. Som påpeget af Dorrit Schmidt (»Sprog og klasse«; *Vindrosen*, nr. 2, 1973, pp. 13-42) har den strategi, Sigurd Jensen argumenterer for, lidt et ynkeligt skibbrud: »Netop Oskar Negts forsøg på at lave en form for marxistisk skoling med udnyttelse af en bevidst udformet pædagogisk metode inden for fagbureaukratiet i Vesttyskland viser, hvor forgæves selv den bedste pædagogik er til formidling af politisk teori, når denne løsrives fra en praktisk-politisk sammenhæng. [...] Af de ca. 2000 arbejdere, der gennemgik den intensive skoling, vendte kun en rine andel tilbage til virksomhederne og formidlede skolingens videre til deres arbejdskammerater på 'fabriksgulvet'. Størstedelen af de 2000 brugte uddannelsen som et springbræt bort fra arbejdetilværelsen - dels som et middel til individuel opstigning inden for fagforeningshierarkiet, dels som et middel til at gå ind i de institutionaliserede

Det er alt sammen i nydeligste overensstemmelse med den klassebestemte fordom om, at arbejderne resignerer, fordi de tilhører en undertrykt klasse. Men *virkeligheden* er det ikke overensstemmelse med! I virkeligheden resignerer det store flertal af arbejdere, fordi deres klasse gennem en menneskealder har lidt det ene forsmædelige, demoraliserende og desorganiserende nederlag efter det andet, og fordi de som følge af denne lange række af nederlag i dag står i en situation, hvor »deres« organisationer villigt vretager den herskende classes undertrykkelsesopgaver, og hvor »socialismen« *midlt sagt* er bragt i vanry. I denne situation er det på den ene side kommunisternes ufravigelige pligt at deltage i arbejderne kampe, dels for derigennem at bidrage til de - store som små - sejre, arbejderklassen så bittert behøver, dels for derigennem at bidrage til opbygningen af det revolutionære arbejderparti, der er den eneste kraft, der kan varetage den opgave, som Sigurd Jensen klassebevidst tildeler »intelligensen«: det revolutionære lederskab. På den anden side er det i denne situation deres lige så ufravigelige pligt ikke at sky noget middel for at forklare de »militante« arbejdere, der i dag forsvarer deres classes interesser, uanset at de derved kommer i opposition til det faglige bureaukrati (de »progressive« tendenser medregnet), hvorledes det kunne gå til, at verdenshistoriens første arbejderstat tilsyneladende »førte til« en ny og endnu mere barbarisk form for undertrykkelse af den arbejdende befolkning...²¹

repræsentative organer i virksomhederne (samarbejdsudvalg o.l.). Netop disse erfaringer fra Tyskland understreger nødvendigheden af, at den politiske skoling må foregå i en praktisk-politisk sammenhæng og ikke i en rent faglig sammenhæng eller ren skolingssammenhæng. Den må foregå som led i arbejdet i revolutionære politiske organisationer, i fagoppositionelle sammenhænge o.l. Den politiske skoling kan ikke adskilles (organisatorisk, praktisk, politisk) fra politisk agitationsarbejde, fra opbygningen af nye slagkraftige organisationer«. (pp. 41-42). - Sigurd Jensen har kendt disse erfaringer i to år, men de kan åbenbart hverken anfægte ham eller få ham til at antyde, at der måske kunne tænkes at være problemer.

21. Disse afsluttende bemærkninger er naturligvis langt fra en udtømmende beskrivelse af de foreliggende opgaver. Med disse bemærkninger forsøger jeg blot at pege på *denne* diskussions politiske konsekvenser. Hvad en *mere* udtømmende diskussion af de foreliggende opgaver angår, jvf. f.eks. Kommunistisk Forbund's og Internationale Socialister's bidrag til *politisk revy's* enquete om det partiopbyggende arbejde.